

доц. д-р АЛЕКСАНДЪР ДИМИТРОВ

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“, БЛАГОЕВГРАД

ПРАВОТО НА ЕС В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА

LAW OF THE EUROPEAN UNION IN CRISIS

Associate Prof. Dr. ALEXANDER DIMITROV

SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: Overcoming the global financial and economic crisis, the European Union requires extensive and decisive action to reform the Economic and Monetary Union by establishing a single supervisory mechanism for banks, a common system of deposit protection, integrated management of banking crises, strengthening the institutional capacity of the European Union ruled budgets of the Member States etc.

Key words:, European Union, case law, legislation, economic crisis

Преодоляването на световната икономическа и финансова криза изисква от Европейския съюз мащабни и решителни действия за реформиране на Икономическия и валутен съюз чрез изграждане на единен надзорен механизъм за банките, обща система за защита на депозитите, интегрирано управление на банкови кризи, засилване на правомощията на институциите на ЕС, надзираващи бюджетите на държавите-членки и пр. Новата визия за икономическа и финансова интеграция на Съюза бе одобрена на 26 юни 2012 г. от председателите на Европейския съвет, Европейската комисия, Еврогрупата и Европейската централна банка¹. За реализацията ѝ следва спешно да се приемат подготвените законодателни предложения за създаване на единен надзорен механизъм за изменение и допълнение в Регламент (ЕС) № 1093/2010 за учредяване на Европейски банков орган - ключова част на реформите в нормативната уредба на Единния пазар („единната нормативна уредба“).

Според Ж. М. Барозу през октомври 2012 г. Комисията ще внесе предло-

жения за: „нов акт за Единния пазар” и „модерна промишлена стратегия”². Нека припомним хвърлената от него на 12 септември бомба за развитие на ЕС във „**федерация на национални държави**”³ както и призива на германския канцлер А. Меркел до края на годината да се конструира конвент, който да обсъди и приеме **нов Договор за ЕС**.

Налице са всички основания да предположим, че високите политически градуси от летните месеци няма да паднат през есента и зимата. В този горещ контекст чешкият президент-евроскептик В. Клаус отхвърли идеята за създаване на федерация с участие на неговата страна, „**в която бихме станали провинция без никакво значение**”, като видя бъдещето на Съюза „**в обратна на предложената от Барозу посока**”⁴. Външните министри на Германия и Полша Г. Вестервеле и Р. Сикорски намират верния отговор „... **в повече, не в по-малко Европа – Европа, която да е по-конкурентна, по-устойчива на икономически кризи и по-единна пред предизвикателствата на глобализацията**” като „...институциите, които ра-

¹ Вж. Съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета, Пътна карта за създаване на банков съюз – от сайта на Европейската комисия www.ec.europa.eu

² Вж. www.mediapool.bg/news/197180

³ Пак там

⁴ От word.actualno.com/news_400116.html (13/09/2012)

ботят в полза на целия ЕС трябва да бъдат подсилени.¹»

За всяка държава-членка, съюзните институции и гражданите на Европа е пределно ясно, че решаването на проблемите на икономическата и финансовата криза или тяхното stagниране и дори задълбочаване е неотделимо от правото. От трактата «За законите» на ненадминатия Цицерон за поколенията е останал неговият риторичен въпрос с еднозначен отрицателен отговор : „**Има ли нещо, което да е толкова важно за държавата, колкото е правото?**” В конкретния случай обаче, иде реч не за вътрешно (национално) право на една, няколко или всички държави-членки, а за правния правопорядък (система) на ЕС , за правото на ЕС.

„В състояние ли е Съюзното право чрез своя инструментариум да отговори на предизвикателствата на кризата и на 21-и век?”

Предстоящите за разработване, обсъждане и приемане правни актове за изход от икономическата и финансовата криза, предлагани от лидерите на държавите-членки и ръководителите на съюзните институции, гравитират **от изменение и допълване на регламент № 1093/2010 - до нов конституционен договор за ЕС**. Посочените регламент на съюзен орган и международен договор на държави-членки доктрината разглежда като източници на „първичното” и на „вторичното” (производно) право на ЕС.

De lege lata Лисабонският договор е правната основа за принципно нова и различна систематизация на източниците. Веднага следва да се подчертае, че: „Въпросът за систематиката, обхвата, особеностите и действието на правните източници на европейска интеграция е на практика най-сложният и навярно поради това един от най-спорните въп-

роси в Европейското право”². Именно, изхождайки от новите Договори - Договор за Европейския съюз (ДЕС) и Договор за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС), източниците Съюзното право следва да систематизираме, както следва:

- **Учредителни договори, допълващи протоколи и декларации, актове за присъединяване и др.;**

- **законодателни актове (регламенти, директиви и решения) на Европарламента и/или Съвета, въздигнати в законодателни органи на Съюза;**

- **международни споразумения на институциите на ЕС с трети държави и други международни организации;**

- **общосъюзни принципи.**

Тези източници по същината си са **основни източници на Съюзното (публично и частно) право**. Уникалният характер на това право спрямо вътрешното (националното) и международното право се проявява в други, присъщи нему източници, които по своята природа, роля и значение представляват **допълнителни (спомагателни) източници:**

- **незаконодателни регламенти, директиви и решения, становища, препоръки, декларации, указания и др. актове на институциите на ЕС;**

- **съдебна практика на Съда на Европейския съюз (СЕС);**

- **обичаи на ЕС** (твърде отграничени по брой и значение).

Основните и допълнителните източници могат да бъдат класифицирани като **вътрешни (съюзни, „същински”) източници на правото на ЕС**. Другата група източници могат да бъдат определени като **външни (извънсъюзни), или просто други източници** включва:

- **универсалните международни конвенции и международните (много-страни и двустранни) споразумения, договори, харти и пактове;**

- **международните обичаи;**

¹ От euinside.eu/bg/faces/europe-is-our-future-sikorki-westerwelle (18/09/2012)

² Семов, Ат. Система на източниците на правото на АЕвропейския съюз, С, 2009, с. 8 и сл.

- **националните правни системи (законови и подзаконови) на държавите-членки, и**

- **общите принципи на правото.**¹

Дължимият респект към правото като феномен, в т. ч. към правото на ЕС, обективно предпоставя изследователите да отчитат и не игнорират действащата правна уредба в своите концептуални постановки и предложения. След Лисабон – 2007 г., както вече се отбеляза, това са Договорите (ДЕС и ДФЕС). Предложената систематизация без да отрича утвърденото деление на източниците на „първични“ - Договорите и „вторични“ (производни), произтичащи от Договорите (последващи във времето и приети на тяхна основа) актове, се базира :

- на **категориите законодателни актове и законодателни органи** – съответно членове 12, 14, 16 и 17 ДЕС и членове 223, 224, 289, 290, 294-297 ДФЕС и др. В духа на позитивния нормативизъм и неоспорим пиетет на правниците към Н.В. Закона би следвало да се въздържим да назоваваме „вторично“ (производно) право **законодателните актове – регламенти, директиви и решения, приемани по законодателна (обикновена или специална) процедура от законодателни органи** – Европейския парламент и/или Съвета;

- освен на съюзните закони, на **международните споразумения на ЕС с трети държави и международни организации**, заемащи свое самостоятелно и основно място сред източниците на съюзното право. По силата на легално оправомощаване с Договорите (чл. 8, чл. 37, чл. 47 ДЕС, чл. 3, ал. 2, чл. 216-220 и пр. ДФЕС) институциите на ЕС могат да сключват такива споразумения ;

- трето, на **общосъюзните принципи** – на субсидиарност, пропорционалност, на върховенство на правото на ЕС и пр.

¹ Димитров, Ал.. Международно частно право на Европейския съюз. Основи, второ допълнено издание, 2012, с. 37 и сл.

които са с основополагащо, бих казал, конституционно значение в осъществяване на сътрудничеството и интеграцията, и

- на **съдебната практика на СЕС**. Изключителна е ролята на Люксембургския съд за утвърждаване на принципа за върховенство (примат, предимство) на Съюзното право пред правото на държавите-членки² с азбучното решение от 1964 г. по дело 6/64 Costa – ENEL. Неуморният труженик и съавтор на правото на ЕС още през 1977 г. – три десетилетия преди Лисабон, квалифицира правната система на Съюза като „**законодателна система**“, назова институциите му „**законодателни органи**“³ и въздигна Учредителните договори в „**конституционна харта**“ (**конституция**) на Европа⁴. Нещо повече, далеч преди Лисабонския договор СЕС изключи възможността за оспорване действието на съюзна правна норма при колизия на такава норма с конституционна разпоредба на държава-членка (C-4/73), т.е. дерогира даже действието на Основния закон на всяка държава-членка.

В заключение, правото на ЕС разполага с изключително богат, изпреварил времето си ефикасни юридически инструменти, които могат да решат проблемите на икономическата и финансовата криза, да отговорят на предизвикателствата на новите технологии и глобализацията през 21-и век. Дори евроскептиците трябва да преглътнат правомощието, предоставено от самите тях на органите на ЕС с Договорите: **Европарламентът и/или Съветът да приемат**, наред с националните парла-

² Вж. Декларация 17 относно предимствата правото към Заключителния акт на Лисабонския договор, в която се казва: „**От практиката на Съда на Европейските общности следва, че предимството на правото на Европейската общност е основен принцип на общностното право**“, Сб. Договори за ЕС. Съдебна практика, 2-ро издание, С, 2009, с.418.

³ C-106/77

⁴ C-314/91

менти, **законодателни регламенти, директиви и решения**. Dura lex – sed lex (Лош закон, но ... закон). Законите на всяка суверенна държава, **днес вече и**

законите на ЕС, могат да се коментират, критикуват и недолюбват, но **докато са в сила, задължително следва да се спазват**.